

BAROK - *baroque* – z.j. portugalskiego. *perła o niezwykłym wyszukany kształcie.*

Tło historyczne: Spokojny rozwój sztuki renesansowej burzy w 1517 roku reformacja zapoczątkowana w Niemczech przez Marcina Lutra. Sobór trydencki w 1545 roku powołuje do walki z protestantyzmem również sztukę, która ma sprawiać, że człowiek czuje się kruchy i bezradny wobec majestatu Boga. Sztuka baroku rozwijała się od roku około 1600 do mniej więcej połowy XVII w.

Zasięg terytorialny: Katolickie kraje Europy, Ameryki Środkowej i Północnej z Meksykiem (przynależącym od 1521 roku po podboju przez Corteza do Hiszpanii) Najokazalsze i najbardziej bogato zdobione świątynie wznoszono w Niemczech i Hiszpanii.

Sztuka: **Stacyną kompozycję zastępuje dynamika i gwałtowny skręcony ruch, spotęgowany działaniem kontrastu światłocieniowego tworząc niespokojny nastrój. Zamiast renesansowej harmonii pojawia się niepokoju i dramat**

Architektura – głównie świątynie i pałace. Kościoły na planie krzyża łacińskiego z kopułą na skrzyżowaniu naw, często z kaplicami w miejscu naw bocznych, wzorowane na rzymskim kościele **II Gesu** (*Giacomo Vignola*) w Polsce m.in. kość. **Św. Piotra i Pawła w Krakowie**. (*Giovanni Trevano*) Później pojawiły się falujące fasady- kość. **San Carlo** w Rzymie (*Francisco Borromini*), Wewnątrz oszafamią bogate wnętrza z iluzjonistycznymi plafonami. Ołtarz główny zawiera zwykle malowidło ujęte w bogatą oprawę rzeźbiarską. Pałace – równie wspaniałe i bogate wznoszone z rozmachem wśród rozległych parków jak **Wersal** czy **Wilanów**.

- Rozciągnięte horyzontalnie od dwu lub więcej skrzydeł bocznych, zawierały wewnątrz reprezentacyjne klatki schodowe prowadzące do sal o bogatym wystroju (marmury, mozaikowe parkiety z różnych rodzajów drewna, meble, rzeźby, lustra, żyrandole, plafony).

Rzeźba – zarówno wolnostojąca (pomniki) jak i będąca el. architektonicznym, (ołtarze, ambony fontanny). Tematyka mitologiczna i religijna. Stacyjne układy zastępują niespokojny jakby zatrzymany ruch i skręt.

Przedstawiciele i dzieła: **Giovanni Lorenzo Bernini** *Apollo i Dafne*, Dawid, *Baldachim nad grobem św. Piotra*, *kolumnada przed Bazyliką św. Piotra*, *fontanna czterech rzek w Rzymie*.

Malarstwo: -Sceny religijne (kościół) i mitologiczne (pałace) iluzjonistyczne, idealistyczne i realistyczne, perfekcyjna perspektywa, silny modelunek światłocieniowy. Włochy: **Caravaggio** – *Złożenie do grobu*, *Sceny z życia św. Mateusza*. Hiszpania: **Jusepe de Ribera**- *Kulawy chłopiec*, **Francisco de Zurbaran**, **Bartolome Esteban Murillo**, **Diego Velazquez**- *Panny Dworskie*-(*Las Meninas*), Poddanie Bredy. Flandria (podległa królestwu Hiszpanii) : **Pieter Paul Rubens** – *Zdjęcie z krzyża*, *Porwanie córek Leukippa*, *Trzy Gracje*, Holandia: **Rembrandt van Rijn** *Wymarsz strzelców*, *Lekcja anatomii dr Tulpa*. **Jan Vermer van Delft** – *Czytająca list*, *Widok Delft*, *Dziewczyna z perłą*.

Polska- (XVII w. okres wojen kozackich i potopu szwedzkiego) Wyodrębniły się dwa typowe i charakterystyczne dla rodzimej twórczości rodzaje malarstwa : portret sarmacki (portrety szlacheckie w reprezentacyjnym stroju) i portret trumienny (umieszczane na trumnie upamiętniały doczesny wygląd zmarłego).

ROKOKO odmiana późnego baroku, pojawiła się we Francji opanowując następnie inne kraje Europy. Styl dworski, dekoracyjny, lekki, niefrasobliwy, pełen wdzięku i elegancji, służący rozrywce. Cechuje go stonowana paleta pastelowych barw, nadmierne bogactwo delikatnych niesymetrycznych ornamentów. (malarstwo, rzeźba, sztuka użytkowa, architektura.)

Arch.: Daniel Poppelman Zwinger Drezdeński, mal.: **Jean Honore Fragonard** *Huśtawka*, Antoine Watteau

Pojęcia: **pilaster**- płaski filar połączony ze ścianą, **plafon** –malowidło sufitowe, **iluzjonizm**- wrażenie przestrzeni, **ryzalit** - wysunięta do przodu część budowli.

Renesans – ODRODZENIE

Okresy rozwoju sztuki: Renesans narodził się we Włoszech i opanował całą chrześcijańską Europę. Trwająca około 250 lat (od mniej więcej **połowy XIV do końca XVI w**) epoka, była następstwem rozwoju nauki, odkryć geograficznych i zwrotowi myśli w kierunku człowieka zwanym **humanizmem**. W Polsce początek renesansu przypada na czasy panowania Jagiellonów: Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta.

Sztuka:

Architektura – Podobnie jak rzeźba zwraca się ponownie w kierunku wzorów antycznych. Budowle cechują ład, równowaga i harmonia. Powracają łuki, kolumny, portyk kolumnowy, pomnik konny, arkady..

Wznoszono: **kościół**, (bazyliki oraz założenia centralne na planie koła lub kwadratu) *bazylika św. Piotra w Rzymie* *, *Bartłomieja Berecci- Kaplica Zygmuntońska przy katedrze wawelskiej*, **pałace** miejskie, **zamki**, *Wawel, Baranów, ratusze, Zamość, wille, Andera Pallado* – *Villa Rotonda* **budynki użyteczności publicznej**, **kamienice** *Kazimierz nad Wisłą*

Rzeźba – Tematem głównie człowiek, podobnie jak w antyku często nago, wierny nieomyślnej naturze, którą badano i podziwiano.

- Przedstawiciele; **Michał Anioł** – *Pieta, Mojżesz, Dawid, Verrocchio*- Dawid, **Donatello**- Pomnik konny kondotiera Gattamelaty.

Malarstwo: Stopniowo już w gotyku złote (ponadczasowe, niebiańskie) tło zastępowane jest pejzażem z coraz sprawniejszą perspektywą (obserwacja natury i postęp wiedzy), sceny religijne ustępują scenom rodzajowym i mitologicznym w naturalnym i swobodnym ujęciu. Odkrycie farb olejnych i wypracowanie zasad perspektywy zbieżnej, linearnej zwanej renesansową, światłocien.

- Przedstawiciele: Włochy: **Giotto di Bondone**- *freski, sceny z życia św. Franciszka w Asyżu* **Masaccio**- *freski: Grosz czynszowy, Wypędzenie z raju, kaplica Brancaccich we Florencji*. **Piero della Francesca**- *Biczowanie*, **Paolo Uccello** -*Bitwa pod San Romano*, **Sandro Botticelli** -*Narodziny Wenus*, **Leonardo da Vinci*** –*Ostatnia Wieczera*(fresk), *Dama z gronostajem*, **Michał Anioł** –*freski z kaplicy sykstyńskiej. Sąd ostateczny, Stworzenie Adama*. **Rafael Santi** – *fresk Szkoła ateńska, Madonna z Jezusem i św. Janem*, **Tycjan** –*Miłość ziemską i niebiańską, Gorgone- Burza, Śpiąca Wenus* Europa północna: (Niderlandy) **Hubert i Jan van Eyck** –*Ołtarz Gandawski, Portret małżonków Arnolfinich*, **Hans Memling**- *Sąd Ostateczny (ołtarz Gdański)* **Pieter Bruegel**- *Upadek Ikara*, (Niemcy) **Albrecht Dürer** -*drzeworyty z cyklu Apokalipsa, Melancholia*, Polska- **Marcin Kober** -portrety : Zygmunta III, Anny Jagiellonki, Stefana Batorego.

MANIERYZM 1520-1600 -schyłkowa faza renesansu zapowiadająca barok- (deformacje, przerysowane gesty, chłodna tonacja barwna ,ruch) **Parmegiano**- *Madonna z długą szyją*, **El Greco** -*Zestanie Ducha Św.*

Pojęcia: **arras**-ozdobne tkaniny produkowane w XIV-XVI w. , **attyka**-dekoracyjna nadbudowa fasady budynku, osłaniająca dach., **fasada** -ozdobna frontowa część budynku, **gzyms**- poziomy pas wystający z muru na styku kondygnacji i pod dachem, **kaseton**-, część drewnianego stropu, prostokątne pole pomiędzy szeregami krzyżujących się belek **krużganki** – zewnętrzny korytarz otwarty arkadami na dziedzińcu.

* **Bramante** rozpoczął przebudowę z dawnej bazyliki wczesnochrześcijańskiej, po nim prace kończyli: **Rafael** i **Michał Anioł**-twórca kopuły.

*(architekt, malarz, wynalazca, badacz, odkrywca m.in. perspektywy powietrznej, techniki sfumato.)